

Študentska organizacija Univerze v Ljubljani
Pivovarniška ulica 6
1000 Ljubljana

Ljubljana, 5. november 2025

Univerza v Ljubljani
Kongresni trg 12
1000 Ljubljana

Ministrstvo za visoko šolstvo, znanost in inovacije
Masarykova cesta 16
1000 Ljubljana

POZIV ŠOU V LJUBLJANI K DIGITALIZACIJI OBVEZNIH ŠTUDIJSKIH GRADIV

Spoštovani,

v Študentski organizaciji Univerze v Ljubljani si prizadevamo za izboljšanje kakovosti študija in odpravljanje ovir, s katerimi se soočajo študentke in študenti. Z namenom, da bi izboljšali pogoje študija ter okrepili enakost in sodobnost visokošolskega prostora, smo pripravili poziv k sistemski digitalizaciji učbenikov, praktikumov in drugih obveznih študijskih vsebin, ki so temelj uspešnega in vključujočega izobraževanja.

Raziskava, izvedena med študenti Univerze v Ljubljani v študijskem letu 2023/2024, je jasno pokazala, da velika večina podpira digitalno dostopnost učnih vsebin. Kar 95 % študentov si želi, da bi bili obvezni materiali na voljo v elektronski obliki, medtem ko dve tretjini vprašanih ne bi bili pripravljeni zanje plačevati dodatno. Tak rezultat odraža prepričanje, da bi morala digitalna gradiva postati sestavni del študijskega procesa, vključena v redne študijske storitve, in ne dodatno finančno breme. Uporaba digitalnih naprav pri študiju je že postala univerzalna – več kot 90 % študentov redno uporablja računalnik ali tablico, nihče pa ni odgovoril, da digitalnih orodij ne uporablja nikoli. To kaže, da so sodobne učne navade že pretežno digitalne in da mora temu slediti tudi dostopnost gradiv.

Kljub široki uporabi tehnologije pa je raziskava pokazala, da digitalna dostopnost obveznih gradiv na Univerzi v Ljubljani ostaja nesistematična. Približno 59 % študentov sicer ocenjuje, da je digitalizacija študijskih vsebin na njihovih članicah zadovoljiva, vendar ob podrobnejšem pogledu na učbenike in knjige postane jasno, da celovita rešitev še ni vzpostavljena. Študenti podpirajo digitalizacijo, a do nje ne smejo dostopati pod dodatnimi plačilnimi pogoji. To pomeni, da je nujno, da univerza in država sprejmeta strateški pristop, ki bo digitalna gradiva uredil kot sistemski standard, ne kot izjemo ali odvisnost od posameznih fakultet.

Digitalizacija študijskih gradiv ni le tehnična naloga, temveč izraz enakosti in sodobnosti v izobraževanju.

Prvi razlog za nujnost tega koraka je enakost dostopa do znanja. Vsem študentom morajo biti omogočene enake možnosti pri pridobivanju obveznih gradiv. Digitalna oblika bi omogočila lažjo uporabo orodij za študente s posebnimi potrebami, kar bi okrepilo inkluzivnost visokošolskega prostora.

Drugi vidik digitalizacije je znižanje stroškov študija. Stroški obveznih gradiv pogosto predstavljajo znaten delež letnega finančnega bremena, številni študenti pa so prisiljeni opravljati študentsko delo zgolj zato, da si lahko priskrbijo potrebno literaturo. Raziskava Resorja za študijsko problematiko na Študentski organizaciji Univerze v Ljubljani o neupravičenih stroških kaže, da kar 68% študentov med študijem plačuje stroške, ki jih dojemajo kot neupravičene, med katerimi so pogosto omenjeni ravno stroški učbenikov. Če bi bile osnovne študijske vsebine na voljo v digitalni obliki, bi bil študij finančno manj obremenjujoč in bolj osredotočen na kakovost učenja.

Tretji vidik pa predstavlja modernizacija visokošolskega izobraževanja. Sodobni študenti pričakujejo, da bo učni proces sledil tehnološkemu razvoju. Digitalna gradiva omogočajo interaktivnost, sprotno posodabljanje, povezave z dodatnimi viri, iskanje po besedilu in uporabo multimedijskih elementov, ki klasičnim tiskanim učbenikom niso dosegljivi. Izkušnja pandemije COVID-19 je dodatno potrdila, kako pomembno je imeti študijska gradiva dostopna tudi na daljavo. Digitalizacija tako krepi odpornost sistema in omogoča prožnejše oblike študija.

Trenutno stanje na Univerzi v Ljubljani ostaja neenotno. Posamezne fakultete so sicer že storile korake v smer digitalnih vsebin; nekateri profesorji ponujajo t.i. skripte v elektronski obliki ali omogočajo dostop do e-učbenikov in člankov v knjižničnih bazah ali spletnih učilnicah, vendar ni vzpostavljenega enotnega, univerzitetnega pristopa. Več kot 90 % študentov UL uporablja digitalne naprave pri študiju, a še vedno nimajo zagotovila, da bodo vsa obvezna gradiva na voljo v e-obliki. Pogosto se zgodi, da je gradivo dostopno le fizično, v omejenem številu izvodov, ali da je nakup e-knjige individualen in drag, saj so cene pogosto primerljive s tiskanimi različicami. Posledično študenti posegajo po neformalnih oblikah dostopa, na primer fotokopiranju, izmenjevanju datotek ali nelegalnih prenosih, kar jasno kaže na pomanjkljivost systemske rešitve.

Menimo, da je čas, da Univerza v Ljubljani skupaj z Ministrstvom za visoko šolstvo pristopi k oblikovanju jasne strategije digitalizacije. Ključno je vzpostaviti centralno digitalno knjižnico obveznih študijskih gradiv, kamor bi članice nalagale vse obvezne učbenike, skripte in praktikume v elektronski obliki, do katerih bi študenti dostopali preko študentskega informacijskega sistema. Takšen repozitorij bi omogočal enostaven, 24-urni dostop do vseh potrebnih virov in odpravil težave z omejenimi fizičnimi izvodi. Poleg tega je nujno okrepiti sodelovanje z založniki in avtorji pri pripravi digitalnih izdaj, pri čemer bi ministrstvo in univerza lahko zagotovila spodbudno okolje za digitalno objavo in omogočila, da javno financirana gradiva postanejo prosto dostopna. Avtorje bi bilo smiselno spodbuditi k uporabi odprtih licenc in omogočiti nastanek novih digitalnih učbenikov znotraj univerzitetnega sistema, kar bi hkrati krepilo avtonomijo akademskega ustvarjanja.

Pomemben del digitalne strategije mora predstavljati tudi podpora razvoju odprtih izobraževalnih virov (OER). Univerza v Ljubljani bi lahko uvedla sistem nagrajevanja profesorjev, ki pripravljajo odprta gradiva. Takšna praksa je že dolgo uveljavljena v tujini, kjer univerze z odprtimi učbeniki krepijo dostop do znanja in mednarodno prepoznavnost.

Vemo, da digitalizacija zahteva sredstva, vendar prinaša dolgoročne prihranke. Poleg tega obstajajo številni viri financiranja, ki jih je mogoče izkoristiti. Evropska sredstva, kot so Norveški in EGP

skladi, Erasmus+, Sklad za okrevanje in odpornost ter program Obzorje Evropa, že podpirajo digitalno preobrazbo izobraževanja. Država lahko s ciljno usmerjenimi razpisi spodbuja razvoj digitalnih učbenikov ali financira nacionalne licence, ki bi omogočile vsem študentom dostop do e-gradiv. Smiselno je tudi sodelovanje med univerzami – oblikovanje konzorcija za skupno nabavo e-knjig bi omogočilo ugodnejše pogoje in enakopravnejši dostop, hkrati pa bi se lahko vzpostavila partnerstva s tujimi univerzami, ki bi omogočila izmenjavo odprtih gradiv in soustvarjanje novih vsebin.

Dobri primeri iz tujine kažejo, da je digitalizacija gradiv izvedljiva in uspešna. Na Finskem so z nacionalno knjižnico odprtih izobraževalnih virov zagotovili prosto dostopnost študijskih gradiv, na Univerzi Vzhodne Finske pa so vsa učna gradiva prosto dosegljiva pod licencami Creative Commons. Nemčija je s projektom E-Books.NRW vzpostavila sistem, v katerem država financira skupni dostop do več tisoč e-knjig za vse univerze, Nizozemska pa s platformo TU Delft Open dokazuje, da je mogoče v celoti preiti na odprto dostopne učbenike, ki jih lahko uporablja vsak študent brezplačno. Ti modeli potrjujejo, da z dobro organizacijo in podporo države digitalna dostopnost ni privilegij, temveč standard.

Digitalizacija obveznih študijskih gradiv ni cilj sama po sebi, temveč sredstvo za doseganje dostopnejšega, pravičnejšega in kakovostnejšega izobraževanja. Gre za investicijo v znanje, ki bo povečala uspešnost študentov, zmanjšala finančne razlike in izboljšala mednarodno konkurenčnost našega visokošolskega prostora.

Prav zato pozivamo Univerzo v Ljubljani in Ministrstvo za visoko šolstvo, znanost in inovacije, da oblikujeta skupno delovno skupino za pripravo akcijskega načrta digitalizacije študijskih gradiv, ki bo določil konkretne korake, časovnico, vire financiranja in sistem spremljanja napredka. ŠOU v Ljubljani pri tem ponuja svojo polno podporo in sodelovanje – s podatki raziskav, s študentskimi vpogledi in z mostom med vsemi deležniki.

Verjamemo, da boste v obeh institucijah prepoznali pomen tega vprašanja in pristopili k njemu prednostno. Študentke in študenti potrebujemo okolje, v katerem dostop do znanja ni omejen z denarnico, temveč omogočen vsem pod enakimi pogoji. Digitalizacija študijskih gradiv je korak k temu cilju, korak k univerzi prihodnosti, ki bo hkrati sodobna, vključujoča in odprta.

S spoštovanjem,

Študentska organizacija Univerze v Ljubljani